

Оксана Петрук,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу початкової освіти імені
О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Головним засобом впливу на фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток особистості молодшого школяра є продумана й цілеспрямована організація навчально-пізнавальної діяльності, що є найважливішою для цього вікового періоду.

Навчально-пізнавальна діяльність – це процес усвідомленої, цілеспрямованої, саморегульованої діяльності учнів із розв’язання навчально-пізнавальних завдань, що потребує опанування необхідними знаннями та вміннями, відпрацювання узагальнених способів дій та подальше їх адекватне і творче застосування в різноманітних ситуаціях. Навчально-пізнавальна діяльність розглядається як специфічний вид діяльності, націленої на самого здобувача як її суб’єкта – удосконалення, розвиток, формування його як особистості завдяки усвідомленому, цілеспрямованому освоєнню ним соціокультурного досвіду в різних видах і формах суспільно корисної, пізнавальної, теоретичної й практичної діяльності.

Дослідження проблеми навчально-пізнавальної діяльності представлено доволі розлого й багатоаспектно. Так, основи навчально-пізнавальної діяльності були в полі наукових інтересів А. Алексюка, О. Савченко та ін.; шляхи її активізації висвітлено в працях О. Гевко, В. Лозової, В. Онищука та ін.; психологічні основи оптимізації та підвищення ефективності шкільного навчання розкрито Г. Костюком, Й. Лінгардтом, Ю. Машбицем та ін.; проблему формування пізнавальних інтересів молодших школярів досліджено в наукових розвідках Н. Бібік, Т. Головань, В. Сухомлинського та ін.; розвитку пізнавальної

активності та самостійності школярів велику увагу приділяли І. Вікторенко, Л. Калашникова, Т. Кравченко, В. Лозова, Л. Ніколенко, М. Пісоцька, О. Пометун, О. Попова та ін.; особливості проблемного навчання досліджено Г. Никифоровою, Н. Федорченко та ін.; ідеї диференційованого підходу у навчанні розвинено Т. Дейніченко, Н. Лобко-Лобановською, С. Логачевською, О. Савченко, П. Сікорським та ін.; особливості організації навчально-пізнавальної діяльності в умовах дистанційного навчання розглянуто в публікаціях О. Гнатюк, А. Добридень, О. Муковіз, А. Носкової, М. Севастюк та ін.

З огляду на виключну значущість і складність проблеми навчально-пізнавальної діяльності, вона й донині є однією з важливих у педагогічній науці і практиці. В умовах реформування освітньої системи на нових методологічних й концептуальних засадах її розвитку змінюються цілі освіти, вона стає виразно діяльнісною. Постає потреба в переосмисленні навчальної взаємодії вчителя й учнів, що дасть можливість генерувати навчальний досвід молодших школярів, використовувати його в інтересах їхнього розвитку.

Так, відповідно до Концептуальних засад реформування середньої школи [1], місія початкової освіти полягає у плеканні особистості дитини, що досягається організацією освітнього процесу відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, спрямованого на формування в неї як загальнокультурних і морально-етичних цінностей, так і ключових та предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя в демократичному суспільстві.

Таким чином, організація педагогом активної навчально-пізнавальної роботи учнів передбачає не лише засвоєння певної суми знань та формування предметних умінь, а й має на меті навчити їх спостерігати, порівнювати, виявляти взаємозв'язок між поняттями, міркувати, тобто навчання переходить від простого вивчення матеріалу до розвитку особистості, яка мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя, володіє прийомами

розумової діяльності, користується різними джерелами і критично осмислює інформацію, вміє і прагне навчатися та застосовувати свої знання на практиці.

У процесі аналізу наукових досліджень було встановлено, що в навчально-пізнавальній діяльності, як і в інших видах діяльності (ігровій, трудовій, громадській, художній тощо), виділяють певні складові, зокрема: *мету*, яка забезпечує максимальний розвиток учнів; *мотиви*, що мають безпосередню значущість для особистості; *зміст* як джерело інтересу до пізнання, що постійно оновлюється, поглиблюється, розкривається в новому ракурсі, ускладнюється, спонукає до творчості, ознайомлення з різними видами діяльності людини; *предметні дії*, які сприяють утворенню нових понять і формують потяг до нового пошуку; *способи, операції, уміння*, що мають забезпечувати перенос на нову ситуацію, сприяти виробленню складніших способів діяльності; *результат* – стійкий пізнавальний інтерес. Найвищим рівнем навчально-пізнавальної діяльності учнів вважається самостійна навчально-пізнавальна діяльність.

Дослідження науковців і досвід учителів засвідчують, що управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів як під час уроків, так і в процесі позакласної та позашкільної роботи, чинить педагогічно важливий вплив не лише на збагачення обсягу знань, а й на формування й розвиток особистості в цілому.

Нині перед педагогами постає проблема: як організувати навчання, зважаючи на умови воєнного стану та доступні формати, щоб максимально залучити дітей до співпраці, активізувати їхню навчально-пізнавальну діяльність як запоруку їхнього розвитку, набуття міцних знань та формування ключових та предметних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти. МОН України. 2016. Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016/konczepczyia.html>